

Interkulturní komunikace

Studijní text vytvořený pro účely tématu: Práce učitele v multietnické třídě

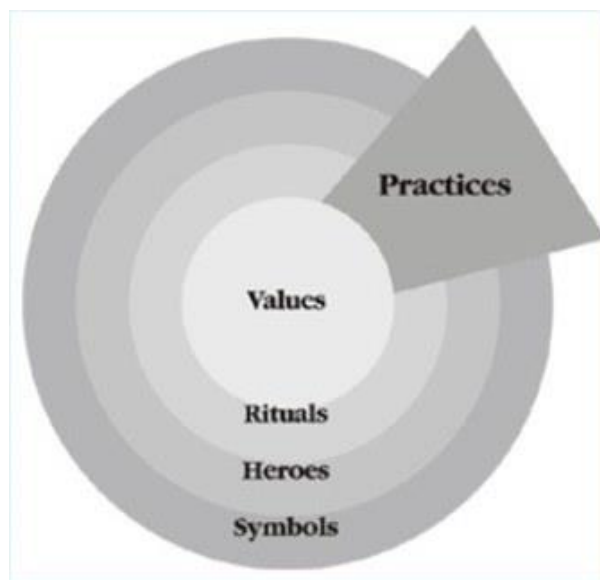
Profese pedagoga je náročná s ohledem na to, v jakém prostředí pracuje. Školní třídy jsou složené z žáků, kdy každý má jiný původ, rodinné zázemí, každý je jedinečný a má určitá specifika. Oblast teorie a výzkumu, nám mnohdy může ukázat směr, jakým své pedagogické úsilí orientovat. Představením některých konceptů usilujeme o to, aby studenti učitelství byli schopni chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní, eliminovat nebo oslabovat etnické či rasové předsudky. Další zajímavý materiál, který doplňuje následující text najdete [zde](#) (materiál v tomto odkazu nebude součástí testu). **Pro závěrečný test doporučuji se soustředit na tučně zvýrazněné koncepty a texty.**

Pojetí kultury

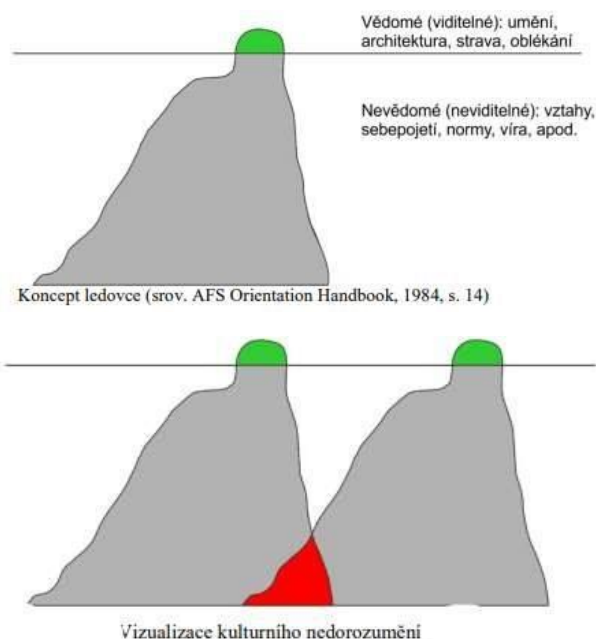
Následující **model cibule** vytvořený dle Geerta Hofstede (1991) manifestuje kulturu na různých úrovních její hloubky. Kulturní rozdíly můžeme sledovat prostřednictvím jasně viditelných „zvyků“ (z angl. practices), pod které autor zahrnuje:

- symboly - jako např. styl oblékání, státní symboly, znaky společenského postavení, slova, apod.;
- hrdiny - osoby sloužící v dané kultuře jako ideály, vzory chování. Mohou být skutečné i mytologické, živé či zesnulé;
- rituály - aktivity, které jsou považovány jako společensky nezbytné (způsoby společenského chování, náboženské obřady, způsoby jazykové komunikace aj.).
- **hodnoty - Jádrem kultury je tvořeno neviditelnými hodnotami, které nám slouží jako „předporozumění“ a šablony pro nejrůznější společenské situace** (souvisí s hodnotovými protipóly: dobro x zlo, krása x ošklivost, čistota x špína, apod.). Hodnoty si utváříme v raném dětství a s postupujícím věkem se jejich poměr mění ve prospěch osvojených zvyků.

Kulturu v tomto pojetí můžeme znázornit jako model cibule, jejíž 3 vnější vrstvy jsou pozorovateli viditelné. Jádro kultury - hodnoty - lze pouze odvodit z chování lidí.

Grafické znázornění kulturního nedorozumění

Vědomou úroveň kultury reprezentující složky jako umění, sport, oblékání, pokrmy, aj. představuje to, co je okolí viditelné, avšak z kultury jako takové zahrnuje podobně jako ledovec plující na hladině oceánu jen malou část. Nejvýznamnější část kultury je „pod úrovní oceánu“ - tedy v našem nevědomí - jsou to například výchovné ideály, hodnoty, postoje, pojetí krásy apod. Ke kulturním nedorozuměním či střetům dochází na úrovni skrytých nosných prvků kultury, jako jsou právě hodnoty, normy či víra. Obrannou reakcí pak může být nepochopení až odmítnutí.

Akulturační strategie (dle J. W. Berryho)

Tento model je velmi užitečný při popisu toho, jak se lidé přizpůsobují nové kultuře. V tomto modelu se podíváme na akulturaci člověka z hlediska 2 dimenzí:

1. **Nakolik se člověk snaží udržovat spojení s kulturou původu?**

2. **Nakolik se chce člověk učit a přijmout novou kulturu?**

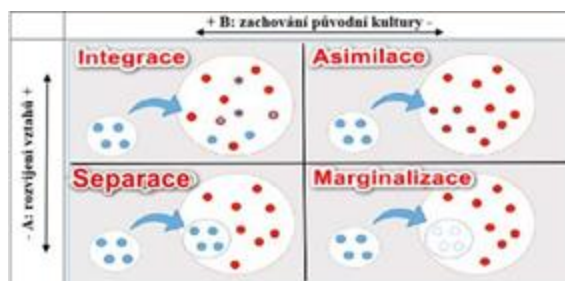
Strategie etnokulturních skupin:

Čtyři způsoby přizpůsobení se nové kultuře odpovídají 4 různým strategiím akulturace, které lidé používají jako reakci na novou kulturu. Následující tabulka názorně tyto strategie představuje.

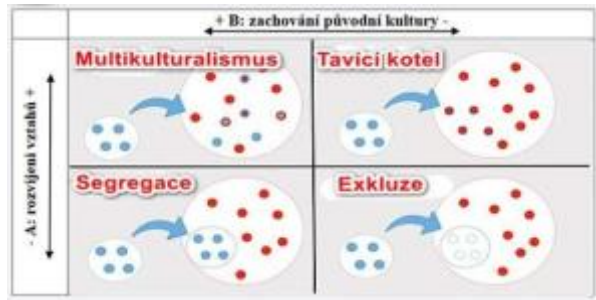
- **Asimilace:** Lidé, kteří považují svou kulturu původu za nevýznamnou a chtějí identifikovat a komunikovat hlavně s novou kulturou, se říká, že používají asimilační strategii.
- **Separace:** Lidé, kteří oceňují kulturu svého dědictví a nechtějí se dozvědět o nové kultuře, spadají do levého dolního kvadrantu stolu. Tito lidé přijmou separační strategii k akulturaci.
- **Marginalizace:** Lidé, kteří se svou kulturou kulturního dědictví ani novou kulturou nezachycují, prosazují strategii akulturalizace na okraj společnosti.
- **Integrace:** Lidé, kteří se snaží zachovat kulturu kulturního dědictví a učit se od nové kultury a komunikovat s ní, se považují za využívající akulturní strategii integrace nebo bikulturní strategie.

Tyto čtyři strategie popisují způsoby, jak jednotlivci reagují na výzvu nové kultury a jak se přizpůsobují. Výzkum o emocionálním a duševním zdraví lidí, kteří používají různé strategie, ukazuje, že lidé, kteří používají akulturační strategii marginalizace, jsou více depresivní, úzkostní a chudší duševní zdraví než kterákoli jiná skupina. Lidé, kteří využívají integraci (bikulturalismus), jsou nejvíce psychologicky zdraví (a jsou úspěšnější) než ostatní 3 skupiny. Psychologické zdraví těch, kteří používají odloučení nebo asimilaci, leží někde mezi nimi.

Praxe: Ve skupině (např. rodině) si každý může zvolit jinou strategii a může nabývat odlišných podob. Prarodiče mohou sledovat strategii oddělení; otec strategie marginalizace; matka strategie integrace a dětí, asimilace. Z této situace může vyplynout spousta mezigeneračních rodinných konfliktů.

Existují i strategie hostitelských společností:

Teorie kulturních dimenzí (dle G. Hofstede)

Další zajímavý koncept kulturní rozmanitosti, který identifikuje rozdíly mezi různými národy a etniky, byl vytvořen na základě rozsáhlého kvantitativního výzkumu ve firmě IBM, který realizoval tým Geerta Hofstede v 70. letech 20. století. Na základě výsledků tohoto šetření vytvořil Hofstede (1990) konkrétní [dimenze národních kultur](#), které vyplývají z kultury zaměstnanců a jsou dány kulturou dané země. Podle autora vytvářejí tyto dimenze mnohorozměrný model rozdílů a shod mezi národními kulturami a tudíž mezi různými zeměmi (Hofstede, 1991). Sami se můžete podívat, v jakých dimenzích se pohybují některé státy a [na webu můžete také komparovat různé země](#).

Vývojový model interkulturní senzitivity – DMIS (dle M. Bennetta)

Rámec popisuje různé způsoby, jak mohou lidé reagovat na kulturní rozdíly. Je uspořádán do šesti "stádií" zvyšující se citlivosti na rozdíl. Každá pozice představuje rostoucí vnímání kulturních rozdílů, což zase umožňuje větší akceptaci a zkušenosti jiných kultur. První tři fáze jsou **etnocentrické**, protože člověk vidí svou vlastní kulturu jako ústřední k realitě, tyto názory jsou nahrazeny **etnorelativními názory**.

Odmítání odlišností - Obrana proti odlišnostem - Minimalizace odlišností - Akceptace odlišností -
Adaptace odlišností - Integrace odlišností

Ve své teorii Bennett popisuje jaké změny se objevují na každém kroku stupnice. V první fázi odmítání (denial) je vlastní kultura prožívána jako jediný způsob reality. Odmítání se projevuje jako generalizovaná hostilita vůči všem jiným kulturním skupinám, které jsou po většinou konstruovány jen velmi vágně jako „cizáci“ či „imigranti“ atp. Pro druhou etnocentrickou fázi, nazývanou jako obranná (defense), je typická polarizace skupin, na „my vs. oni“. V této fázi je vlastní kultura vnímána jako „jediná správná“ vůči ostatním kulturám. Třetí etnocentrické stádium minimalizace (minimalization) je charakteristické zdůrazňováním univerzálních elementů lidské kultury („v jádru jsme všichni stejní“, „všichni jsme děti boží“ atp.) navzdory konfrontaci s kulturní diverzitou. Spolu s rostoucí mírou zkušenosti „s kulturní jinakostí“ mluvíme o etnorelativismu. Ten se vyvíjí směrem od přijetí (acceptance) jiných kultur jako rovnocenných konstruktů reality, přes adaptaci (adaptation) na fungování v interkulturním kontextu po integraci (integration) biculturní či multikulturní zkušenosti do vlastního sebepojetí. Fáze adaptace se dostává na pořad dne až při vystoupení z referenčního rámce vlastní kultury, například při vycestování, nebo při práci v multikulturním týmu. Odvrácenou stranou biculturní či multikulturní identity je celková dekontextualizace kulturní identity dotyčného.

Kulturní inteligence – CQ (dle Earley and Ang)

CQ: jako „schopnost účinně fungovat v různých kulturních kontextech“. CQ se měří obvykle pomocí řady otázek, které posuzují čtyři různé faktory.

Kulturní inteligence nebo kulturní kvocient (CQ) je termín užívaný v obchodním, vzdělávacím, vládním a akademickém výzkumu. Kulturní inteligence může být chápána jako schopnost efektivně komunikovat a pracovat v různých kulturách. Koncept je spojen s konceptem mezikulturní kompetence, ale přesahuje tím, že se skutečně díváme na interkulturní schopnosti jako na formu inteligence. Kulturní inteligence může být definováno jako "schopnost člověka přizpůsobit se, jeho interakce s ostatními z různých kulturních oblastí". Sami si můžete zkusit jednoduchý test Vašeho CQ.

Tento model popisuje čtyři možnosti:

- CQ Drive: jinými slovy zájem a důvěra člověka na efektivní fungování v kulturně různorodých prostředích.
- CQ znalosti: jinými slovy znalosti člověka o kulturních podobách a odlišnostech.
- Strategie CQ: jinými slovy, jak člověk dává smysl pro kulturně různorodé zážitky. Objevuje se, když lidé dělají soudy o svých vlastních myšlenkových procesech a procesech jiných
- CQ Action: jinými slovy schopnost verbálního a neverbálního chování

Cultural humility

[Zajímavý koncept vytvořený zejména pro zdravotnické profese](#), navazuje a rozšiřuje koncept kulturních kompetencí a je založena na neustále sebereflexi a interkulturnímu setkávání.